

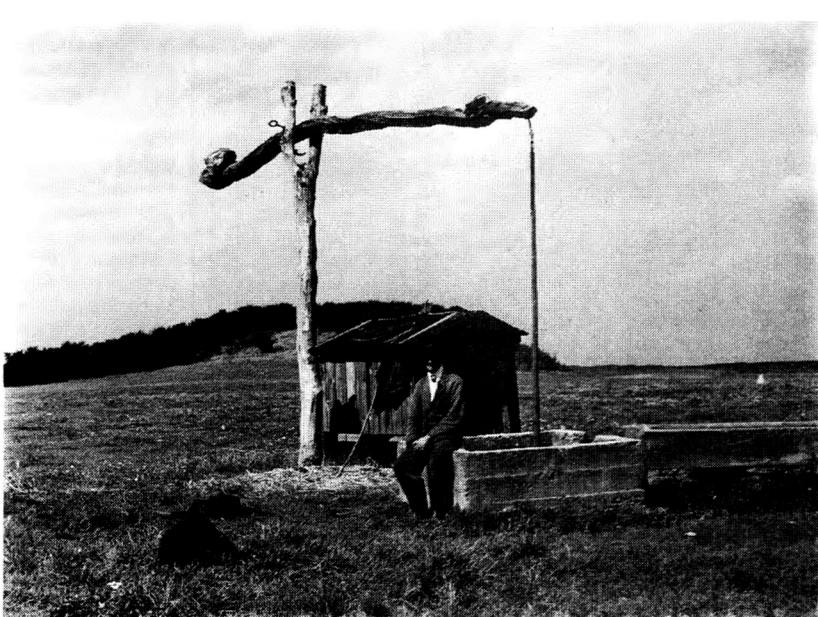
Čaro vody

My, ľudia z nížin, sme si vedeli vodu vážiť, omnoho viac, ako ľudia žijúci v horách, hoci tá naša nikdy nebola ani taká iskrivá ako voda horských bystrín a ani taká dobrá. Pre nás však bola najlepšia a najchutnejšia. Snáď preto, že sme jej mali tak málo. Hory v našom dolniacom ponímaní mali hriechne veľa vody. Toľko, až sa nám zdalo, že ňou ľahkomyselne plytvali - rozhadzovali ju v perlivých prúdoch horských bystrín, napájali ňou machy svahov hlbokých lesov a napĺňali jaskyne a pukliny v útrobach vysokých vrchov. Ľudia z hôr si nevedeli predstaviť popraskané vyprahnuté polia v horúcich dňoch, keď sa prehriaty vzduch chvel nad vlniacimi sa lánmi pšenice a poľné cesty pokrývala vrstva horúceho prachu. Nevedeli, ako vyzerá rovina, keď dva či tri mesiace z oblohy praží horúce slnko a noci sú také teplé, že ráno na tráve nie je ani kvapôčka rosy.

Aké čaro však bolo ukryté v jarných vodách! Stekali po cencúľoch zo striech, zhromažďovali sa ako veľké tmavé jazery na poliach, naplnili korytá potokov a ponáhľali sa dolinami do poľí. Nasiakli nimi oráčiny a sneh sa v nich pomaly, ale isto stratil. Jarné vody na nížinách boli nositeľkami života. Naplnili jarky, jamy, zátočiny potokov a ostali v plytkých dolinách dlho do leta.

Potok na nížine nemal nič z krásy horskej bystriny. Nemal perlivý prúd omývajúci balvany a nemal ani zurkot vodopádov. Skromne sa predieral porastom šachoru a šum jeho toku bol taký slabučký, že zanikal v šume listov vrb a jelš, ktoré chránili jeho vodu pred vysušujúcim slnkom. Voda v ňom bola zdrojom života, ktorý sa prejavoval v neuveriteľne pestrom zastúpení rastlín, hmyzu a rýb. Vďaka bazalky a šalvie, prudké kľzavé pohyby vodomeriek po hladine, let vážok s belasými krídlami, rak, ktorý striehol v hlinitej diere pod vodou na neopatrné hrúzky - to bol iba zlomok z toho, čo žilo v potokoch pretekajúcich nížinou.

Voda nížin bola vždy čistá - nielen v potokoch a studniach, ale aj v hlbokých kofajách a kalužiach poľných ciest. Dažde, časté v horách, sú na nížine zriedkavé. Vlhký rok bol úrodný, suchý vždy znamenal neúrodu. Tichý májový dážď ševliaci v mladé kukurici, letná búrka v júli

s prívalmi vody, alebo dlhotrvajúce novembrové dažde - boli na nížine vždy vítané, pretože naplnili potoky, studne a zavlažili polia.

Bol júl, slnko pražilo z oblohy po celý dlhý deň a ženy okopávajúce papriku a paradajky boli smädné. Nosil som im vodu zo studne na majeri. Studňa stála v tieni šopy, chránená pred slnkom a mala studenú vodu, až od nej trpeli zuby. Bola to zvláštna studňa - celá z agátového dreva. Drúčik, ktorým sa potahovalo, bol vyhladený a kľb, spájajúci s ním tiahlo, bol namastený. Ťahalo sa ticho a ľahko. Tu som sa napil do vôle dobrej, studenej vody, natahal som dve kanvičky a posedel si v príjemnom chládku šopy. Potom som chodil popri dlhom rade okopávaných žien a ponúkal. Pili, pochvaľovali. A ja, stúpajúci prašnou cestičkou radmi paradajok, šiel som po novú, čerstvú vodu.

Na našej nížine vedeli najlepšie s vodou hospodáriť zeleninári - Bulhari. Bývali v hlinených chatrčiach pokrytých trstinou a celé dni lopotili na záhonoch papriky a cibule. Bosí s popraskanými päťami, odrážali vodu z potoka širokými motykami a rozdeľovali ju na záhony zeleniny. A tú mali krásnu, zdravú, akú dnes nevidáť. V nedeľu ráno som chodieval na starom bicykli po zeleninu na nedeľňajšiu polievku. Šiel som rád, pretože som obdivoval život týchto jednoduchých ľudí i výsledky ich práce - zväzочки mrkvy, petržlenu, cibule, póru, orosené, čerstvé, voňajúce potočnou vodou.

Na to všetko spomínam po rokoch, keď už nie je jarku, ktorý napájal polia pracovitých Bulharov. Voda v potoku, z ktorého bol jark odrazený, je špinavá, bez života. I vahadlová drevenná studňa je už dávno zasypaná a starý majer už tiež nestojí. Ľudia ho zbúrali, tehly a drevo odviezli. Len húština bazy, žihľavy a durmanu označuje miesto, kde stál. S čistou vodou zanikol všetok ten bohatý, kypiaci život na našej nížine a ja môžem deťom ukázať vážku iba na obrázku v knihe. Pri špinavom potoku ich už niet. Na jar sa už dolinami neuberajú jarné vody. Zima rok čo rok prechádza do jari akosi nebadane, bez tej veľkej premeny, ktorou sa zobúdzda príroda - premeny sprevádzanej zurkotom stružiek vody z roztápaného snehu, s kvapkajúcimi cencúľmi visiacimi zo striech, naplnenými korytami potokov a sčernetými, vodou nasiaknutými oráčinami, voňajúcimi odchádzajúcou zimou a prichádzajúcou jarou.

Z našich nížin zmizlo čaro vody. Vody čistej, životodarnej. Takej, akú si pamätám z detstva. A mám obavy, že naše deti sa už s takouto vodou na poliach nížiny nikdy viac nestretnú.

Ladislav Šmidák

Práca získala 3. cenu v súťaži Slovenského literárneho fondu o najlepšiu vedeckú esej za rok 1992 v kategórii prírodných vied.